

EWA CHAMCZYK

UNIwersytet Warszawski

WOKÓŁ NARODZIN APOLINAREGO KĄTSKIEGO –
NOWE ŹRÓDŁA

W badaniach nad biografią Apolinarego Kątskiego – polskiego skrzypka-wirtuozosa i wieloletniego dyrektora Instytutu Muzycznego w Warszawie – jedną z wielu trudności stanowiło jednoznaczne określenie daty i miejsca jego urodzenia. Przyczyną takiego stanu rzeczy były liczne zmiany miejsca pracy ojca skrzypka, Grzegorza Kątskiego. Od 1817 r. działał on na rzecz Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie – instytucji odpowiedzialnej m.in. za organizację ówczesnego życia muzycznego – zdobywając tym samym cenne doświadczenie w późniejszej działalności quasi impresaryjnej, a w 1823 r. został inspektorem Liceum Warszawskiego i przeniósł się z całą rodziną do stolicy.

W listach do Towarzystwa Przyjaciół Muzyki pisał, iż latem 1828 r., podczas pobytu w Rydze, „Apollinar maleńki, dopiero trzy lat mający, zaczął uczyć się grać na skrzypcach”¹. Według tej informacji, data urodzenia Apolinarego przypadałaby na rok 1825. Wiadomo, że w 1838 r. w Paryżu doszło do spotkania młodego skrzypka z Niccolò Paganinim. Chroniący tajniki swojej gry Włoch, zainteresowany postacią Kątskiego jako ponoć „najciekawszego muzycznego zjawiska”², udzielił młodemu adeptowi sztuki wiolinistycznej kilku praktycznych lekcji, a w piśmie z 5 V 1838 r. wydał następującą opinię:

Słyszałem różne dzieła muzyczne, wykonane na skrzypcach przez pana Kątskiego, jedenaścieletniego młodzieńca, i gdy go znalazł godnym zaliczenia pomiędzy pierwszymi mistrzami na tym instrumencie, nawet najslawniejszymi, pozwałam sobie powiedzieć, że jeżeli wytrwa dalej w tej pięknej sztuce, to z biegiem czasu prześcignie wyżej wspomnianych artystów³.

1 *List Grzegorza Kątskiego do Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie*, Wiedeń, 2 VI 1833 r., w: *Listy Imć Pana Grzegorza Kątskiego do Filharmonii Krakowskiej*, red. Józef Reiss, Kraków 1930, s. 29.

2 Adam Honory Kirkor, *Apolinary Kątski na pamiątkę pobytu w Wilnie*, Wilno 1852, s. 11.

3 „Avendo inte sol' escuzione di variipezzi di musica sul violino dal Sig. De Kontski giovinetto di 11. anni, edavendolo trovato degno di essere anno verato fra iprimi professori Concertisi di tale istrumento, raputa di celebri, mi permetto di dire, che perseverando Egli in questa bell' arte, potrà, col progresso del tempo, supera rei sopra accen nati artisti”, zach. British Library, sygn. Add MS 27457 D., przekł. za: A.H. Kirkor, op. cit., s. 12.

Jeśli wierzyć słowom Paganiniego, Kątski w chwili spotkania w maju 1838 r. miał jedenaście lat. Można przypuszczać, że informację dotyczącą wieku chłopca przekazał włoskiemu skrzypkowi Grzegorz Kątski bądź sam Apolinary. Jego data urodzenia przypadłaby zatem na rok 1827 lub, co równie prawdopodobne, na drugą połowę 1826 roku.

Widzimy, że na przestrzeni dekady skrzypek został przynajmniej raz „odmłodzony”. Taka praktyka była dość powszechna w przypadku „Wunderkinder”, do których Kątski był zaliczany. Utalentowane dzieci olśniewały publiczność, a ich wiek tylko potęgował zachwyty. Prawdliwość tę dobrze znał Grzegorz Kątski, pełniący rolę impresaria uzdolnionego muzycznie rodzeństwa⁴. Świadomy zalet dziecięcego wieku swoich pociech, skutecznie manipulował metryką chłopca – stąd pewnie problemy z ustaleniem dnia urodzin.

W literaturze przedmiotu, już w czasach współczesnych Kątskiemu, funkcjonowało nie tylko kilka dat urodzenia, ale i miejscowości, w których późniejszy wirtuoz skrzypiec mógł przyjść na świat.

Gustave Vapereau w *Dictionnaire universel des contemporains* wskazuje na 23 X 1823 r., jako miejsce narodzin podając Kraków⁵. Co do tego roku jest zgodny także Pierre Larousse w swoim *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle*, jednak zamiast Krakowa podaje on Warszawę⁶.

François-Joseph Fétis w *Biographie universelle des musiciens* również uważa, że Kątski urodził się w stolicy Królestwa Polskiego, lecz dwa lata później, 23 X 1825 r.⁷. Podobne stanowisko zajmują również m.in. Henri Anastase Viotta w *Lexicon der toonkunst* z 1883 r.⁸, Paul David w *A dictionary of music and musicians (A.D. 1450–1889)* z 1879 r.⁹, a także Thomas Norlind w szwedzkim *Allmänt musiklexikon* z 1916 r.¹⁰, oraz Janusz Ekiert w *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* z 1958 r.¹¹. Dzień 23 X 1825 r. wskazywany jest również przez Stanisława Szenica, jednak badacz ten uważa, że skrzypek urodził się w Krakowie¹².

4 Grzegorz Kątski był ojcem pięciorga muzycznie utalentowanych dzieci: pianistów Antoniego i Stanisława, skrzypków Karola i Apolinarego oraz śpiewaczki Eugenii.

5 Gustave Vapereau, „Kontski”, w: *Dictionnaire universel des contemporains*, Paris 1865, s. 995.

6 Pierre Larousse, „Kontski”, w: *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle: français, historique, géographique, mythologique, bibliographique...*, red. Pierre Larousse, Paris 1866–77, t. 9, s. 1249.

7 „Apollinaire, dernier enfant de cette famille, est né à Varsovie, le 23 octobre 1823”, zob.: François-Joseph Fétis, *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique*, t. 5, Bruxelles 1839, s. 378–379. Jeśli nie podano inaczej, przekł. E.Ch.

8 Anastase Henri Viotta, „Kontski Apollinaire”, w: *Lexicon der toonkunst*, Amsterdam 1883, s. 380.

9 Paul David, „Kontski”, w: *A dictionary of music and musicians (A.D. 1450–1889)*, red. George Grove, London 1879, s. 68–69.

10 Thomas Norlind, „Kontski Apollinary”, w: *Allmäntmusiklexikon*, Stockholm 1916, s. 483.

11 Janusz Ekiert, „Kątski”, w: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, t. 7, Kassel 1958, s. 736–738.

12 Stanisław Szenic, *Cmentarz Powązkowski; zmarli i ich rodziny. 1851–1890*, Warszawa 1982, s. 467.

Justin Dupuy, kresząc w 1847 r. pierwszą dziewiętnastostronicową biografię Apolinarego Kątskiego, uważał, że wirtuoz urodził się w Warszawie w 1826 roku¹³. Rok ten podają również bracia Firmin-Didot w swojej *Nouvelle biographie Générale* z 1866 r.¹⁴ oraz redaktorzy dodatku do *Grove dictionary*, wprowadzając korektę daty urodzenia i śmierci Kątskiego w 1889 r.¹⁵. Albert Sowiński natomiast uważa, że późniejszy skrzypek urodził się w 1826 r. w Poznaniu¹⁶.

Adam Honory Kirkor, autor jednej z najwcześniejszych monografii artysty z 1852 r., podaje, że Apolinary Kątski „urodził się w Poznaniu dnia 2 lipca 1826 roku”¹⁷. Informację tę przytacza także Zofia Chechlińska¹⁸. Ta data znajduje się również na nagrobku artysty na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie: „Tu spoczywają zwłoki ś[więtej] p[amięci] Apolinarego Kątskiego, solisty dworu jego carsko-królewskiej mości, założyciela i dyrektora Instytutu Muzycznego w Warszawie. Urodził się d. 2 lipca 1826 r., zmarł d. 29 czerwca 1879 r. Pozostała wdowa z córką i synami kładą ten kamień ku wiecznej pamięci”¹⁹.

Józef Reiss²⁰, a za nim Jerzy Kusiak²¹ jako datę urodzenia Kątskiego również podają 2 VII 1826 r., jednak jako miejsce narodzin artysty wskazują Kraków. Jak zauważa Reiss, „Bezwzględne prawo pierwszeństwa posiada Kraków, gdyż tu upłynęły najwcześniejsze lata Apolinarego Kątskiego, tutaj się wychował w domu pod Matką Boską w Rynku Głównym”²². Miałby to również potwierdzić afisz z krakowskiego koncertu z 8 III 1849 r., podczas którego wystąpił „Apolinary Kątski, w przejeździe swoim ze Lwowa do Poznania, na pożegnanie w swoim rodzinnym mieście”²³. Wiemy, że rodzina Kątskich pochodziła z Krakowa, lecz w 1823 r. opuściła miasto, by powrócić doń na kilka miesięcy w 1832 roku.

13 Justin Dupuy, *Notice sur Apollinaire de Kotski*, Bordeaux 1847, s. 4.

14 „Kotski”, w: *Nouvelle biographie Générale*, wyd. Ambroise i Frédéric Firmin-Didot, t. 28, Paris 1866, s. 56–57.

15 „Correct date of birth of APOLLINAIRE to 1826, and add date of death, June 29, 1879”, zob.: *A dictionary of music and musicians (A.D. 1450–1889)*, red. George Grove, London, 1889 [dodatek], s. 692.

16 „Né à Posen en 1826”, zob. Albert Sowiński, *Les musiciens polonais et slaves, anciens et modernes*, Paris 1857, s. 326.

17 A.H. Kirkor, op. cit., s. 8.

18 Zofia Chechlińska, „Kątski, Apolinary”, w: *Encyklopedia muzyczna PWM. Część biograficzna*, red. Elżbieta Dziębowska, t. 5, Kraków 1997, s. 57.

19 Grób rodziny Kątskich, Cmentarz Powązkowski w Warszawie, kwatery 16, rząd 2, miejsce 9–10. W cytatach z epoki uwspółcześiono ortografię i interpunkcję, zachowując jednakże specyficzne maniere językowe, jak np. typowe dla epoki nadużywanie wielkich liter w funkcji ekspresywnej i dla wyrażenia szacunku.

20 Józef Reiss, „Bożyszcze Publiczności Apolinary Kątski”, *Ilustrowany Kurier Codzienny* 28 (1937) nr 98 z 10 IV, s. 3–4.

21 Jerzy Kusiak, *Skrzypce od A do Z*, Kraków 1999, s. 492.

22 Józef Reiss, op. cit. Mowa o tzw. Kamienicy pod Matką Boską przy ul. Floriańskiej 7. Jej nazwa jest związana z renesansową figurą Madonny z Dzieciątkiem, która znajduje się na fasadzie zdobionej dodatkowo przez zrekonstruowane wczesnorenesansowe okna, zob.: Jan Adamczewski, *Kraków od A do Z*, Kraków 1992, s. 294–296.

23 Afisz koncertu Apolinarego Kątskiego w Krakowie z dn. 8 III 1849 r., zach. Biblioteka Jagiellońska, sygn. Muz. 201 Sz. Reprodukacja afisza w: Józef Reiss, *Skrzypce i skrzypkowie*, Kraków 1955, s. 151.

Józef Reiss wysnuł stąd wniosek, że późniejszy wirtuoz skrzypiec urodził się w czasie podróży, którą cała rodzina odbywała, wybrawszy się z Krakowa na „wojaż artystyczny” do Warszawy i Poznania²⁴. Hipoteza ta ze względu na dość ruchliwy tryb życia rodziny Kątskich mogła wydać się prawdopodobna i została już szerzej omówiona²⁵.

Poniższa tabela przedstawia wszelkie dotychczas pojawiające się w literaturze przedmiotu daty i miejscowości narodzin Apolinarego Kątskiego:

Data urodzenia	Miejscowość	Źródło
23 X 1823 r.	Kraków	Gustave Vapereau
23 X 1823 r.	Warszawa	Pierre Larousse
23 X 1825 r.	Warszawa	François-Joseph Fétis Henri Anastase Viotta Paul David Thomas Norlind Janusz Ekiert
23 X 1825 r.	Kraków	Stanisław Szenic
1826 r.	Warszawa	Justin Dupuy bracia Firmin-Didot dodatek do Grove'a z 1889
1826 r.	Poznań	Albert Sowiński
2 VII 1826 r.	Poznań	Adam Honory Kirkor Zofia Chechlińska napis na płycie nagrobnej Apolinarego Kątskiego
2 VII 1826 r.	Kraków	Józef Reiss Jerzy Kusiak

Biorąc pod uwagę zarówno przytoczone powyżej fakty, jak i napis widniejący na nagrobku artysty, autorka niniejszego tekstu w 2014 r. za najbardziej prawdopodobne uznała, że Apolinary Kątski urodził się 2 VII 1826 r., najprawdopodobniej w Warszawie²⁶. Obecnie można jednak zweryfikować tę datę. Interesujący wydaje się już nawet akt zgonu Apolinarego Kątskiego, informujący o jego śmierci 29 VI 1879 r., który nie wskazuje co prawda roku, a tym bardziej dnia urodzenia skrzypka, ale podaje wskazówkę dotyczącą miejsca jego przyścia na świat. Wpis w języku rosyjskim do księgi zgonów za rok 1879 parafii Świętego Krzyża w Warszawie opatrzony numerem 820 informuje:

²⁴ J. Reiss, „Bożyszczce Publiczności”, op. cit., s. 4.

²⁵ Więcej rozważań dotyczących domniemanej daty urodzin Apolinarego Kątskiego w: Ewa Chamczyk, „Apolinary Kątski jako cudowne dziecko”, *Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ* 11 (2018), nr 1, s. 53–74.

²⁶ Ewa Chamczyk, *Wirtuozowska kariera Apolinarego Kątskiego (1829–1861) w świetle doniesień prasowych*, Uniwersytet Warszawski 2014, niepublikowana praca magisterska, s. 28.

Sostało się w Warszawie w Parchoie św. Kresta iunja semnadcatogo dwadzicet diewiatogo dnia tysiacia wosemset siedemdzicet diewiatogo goda w tri chasa dnia popoludni. Jawili się Ludowik Rożyccki ciniownik magistrata piatidiesiaty semi let i Stanislaw Prus sluzitelj soroaka wosmi let ot rodu, ziteljstwojujucie w Warszawie i objaawili chto zdesz w Warszawie pod numerom dwe tysiacia wosemset siedemdzicet cztwórtom Ц. na Ordinackoj ulice, segodnia w diewiat chasow utra umier Apolinary Kontski (Apolinary Kątski) Dierektor Muzykalnogo Institutu, piatidiesiaty trzch let ot rodu urozdhen w Wielikom Kniastwie Poznanskom, syn Grzegorza i Anny urozdhennoj Rożycckoj suprugow, ostawiw posle sebia zenu Olgę urozdhenную Шнайдер. Po udostowiereni o konczinie Apolinarya Kontskogo, akt sei procthen prisutstwojujucim, [?] pierwszym swidetelem podpisany, wtory swidetel niegramoten²⁷.

Wskazany w dokumencie wiek skrzypka może zatem potwierdzać hipotezę, że Apolinary Kątski urodził się w lipcu (niewykluczone, że drugiego dnia miesiąca) 1826 roku. Z końcem czerwca 1879 r. miałby on, jak czytamy w akcie zgonu, 53 lata. Świadkowie²⁸ informujący parafię o śmierci wirtuoza, za miejsce jego narodzin wskazywali – co prawda bardzo ogólnie – Wielkie Księstwo Poznańskie. Prawdopodobnie taką informację przekazali im najbliżsi zmarłego. Taki stan rzeczy wyjaśniałby również podanie Poznania jako miejsca urodzenia skrzypka przez autorów, którzy znali Kątskiego za jego życia, m.in. Adama Honorego Kirkora.

W 2018 r. Robert Antoń, genealog rodziny Kątskich, odnalazł metrykę chrztu świętego niejakiego Władysława Kątskiego, syna Grzegorza Kątskiego i Anny z Różyckich, którego osoba nie była dotąd odnotowywana w badaniach nad losami rodziny. Wpis w języku polskim do księgi chrztów parafii Świętego Krzyża za rok 1826 opatrzony numerem 834 zawiera następującą treść:

Działo się w Warszawie pod numerem czterysta osm dnia dwudziestego szóstego Listopada tysiac ośm set dwudziestego szóstego roku o godzinie pierwszej z południa.

Stawił się Grzegorz Kątski były Inspektor szkół lat czterdzieści sześć mający, w Warszawie pod numerem trzysta dziewiędziesiąt trzy przy ulicy Krakowskie Przedmieście zamieszka-

27 Akt zgonu Apolinarego Kątskiego, Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Krzyża w Warszawie, zespól: 72/158/0, sygn. 97, akt nr 820/1879. Dokument dostępny online: <https://szukajwarchiwach.pl/72/158/0/-/97/skan/full/MZZzNtw7lv9xNcYrolMp5w>, dostęp 2 II 2019: „Odbyło się w Warszawie w Parafii św. Krzyża czerwca siedemnastego dwudziestego diewiatogo dnia tysiac ośm set siedemdziesiątego diewiatogo roku o trzeciej godzinie po południu. Przyszli Ludwik Rożyccki urzędnik magistratu mający pięćdziesiąt siedem lat i Stanisław Prus sluzający mający czterdzieści osiem lat, mieszkający w Warszawie i oglosili, że tutaj w Warszawie pod numerem dwa tysiacie osiemset siedemdziesiąt czwartym C. na ulicy Ordynackiej, dzisiaj o godzinie diewiat rano zmarł Apolinary Kątski, Dyrektor Institutu Muzycznego, mający pięćdziesiąt trzy lata urodzony w Wielkim Księstwie Poznańskim, syn małżeństwa Grzegorza i Anny z domu Rożycckiej, pozostawiając po sobie żonę Olgę z domu Sznajder. Po poświadczeniu śmierci Apolinarego Kątskiego, ten akt został odczytany obecnym, [nieczytelne] przez pierwszego świadka podpisany, drugi świadek jest analfabeta” (przekł. Wiktoria Antonczyk). W tym miejscu pragnę podziękować autorce przekładu.

28 Ludwik Różycki (1822–99) – spokrewniony z matką Apolinarego, Anną Kątską z domu Różycką. Najprawdopodobniej jej bratanek.

ły, w obecności, Jerzego Olesniewicza zegarmistrza lat dwadzieścia sześć i Romana Wędrychowskiego akademika lat dwadzieścia trzy mających, obydwóch w Warszawie pierwszego pod numerem trzysta osm dziesiąt trzy przy ulicy Krakowskie Przedmieście, drugiego pod numerem powyższym zamieszkałych, i okazał nam dziecię płci męzki urodzone tu w Warszawie, pod numerem trzysta dziewiędziesiąt trzy przy ulicy Krakowskie Przedmieście dnia dwudziestego pierwszego listopada roku bieżącego o godzinie szostej rano i Jego małżonki Anny z Różyckich lat trzydziści sześć mającey. Dziecięciu temu nadane zostało imię Władysław. Chrzest zaś święty z woli Ojca do późniejszego czasu odłożony został. Akt ten przeczytany sławiającemu i świadkom przez sławiającego i świadków podpisany został. – Ks. Marcin Łaszcz, w zastępstwie Proboszcza Parafii św. Krzyża.

[podpisy:]

Grzegorz Kątski oyciec
Jerzy Olesniewicz
Roman Wędrychowski²⁹.

Nieznany dotychczas spośród dzieci Kątskich, syn Władysław, przyszedł na świat 21 XI 1826 r. w mieszkaniu przy ul. Krakowskie Przedmieście nr 393, które w tym czasie zajmowała rodzina. Biorąc pod uwagę ten fakt, należy wykluczyć dzień 2 VII 1826 r. z rozważań nad datą urodzin Apolinarego. Z biologicznego punktu widzenia istnieje możliwość, iż skrzypek mógł urodzić się w styczniu lub lutym 1826 r., jednak ani Robertowi Antoniowi, ani autorce tekstu, nie udało się odnaleźć stosownych dokumentów z tego czasu w warszawskich archiwach kościelnych.

Wielomiesięczne poszukiwania metryki Kątskiego nie przynosiły oczekiwanego rezultatu. Kwerenda ksiąg parafialnych warszawskich parafii, obejmująca wszelkie wspomniane lata i miesiące, również nie wniosła potwierdzenia hipotezy autorki. Punkt zwrotny stanowiła lektura zbiorów po Władysławie Górskim, uczniu Apolinarego Kątskiego, przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie³⁰. W teczce poświęconej skrzypkowi znajduje się niewiele znaczący bilet adresowany do Adama Kirkora oraz nekrolog wirtuoza, zamieszczony na łamach *Kuriera Codziennego* 30 VI 1879 r.³¹. W czwartym akapicie wspomnienia o Kątskim znalazła się następująca informacja:

Kątski urodził się w Warszawie dnia 2 lipca 1824 roku, według oryginalnej metryki, znajdującej się w księgach kościoła Archikatedralnego i parafialnego Śgo Jana. (Data urodzenia jego 23 października 1825 r. Przez Encyklopedyę Powszechną mylnie jest podana)³².

29 Akt urodzenia i chrztu Władysława Kątskiego, Parafia Rzymskokatolicka św. Krzyża w Warszawie, zespół: 9243/D, sygn. 134, akt nr 834/1826. Dokument udostępniony dzięki uprzejmości p. Roberta Antonia, za co pragnę złożyć mu serdeczne podziękowania. Dokument dostępny online: <http://metryki.genealodzy.pl/metryki.php?op=kt&ar=9&zs=9243d&sy=134&kt=1>, dostęp 2 II 2019 roku.

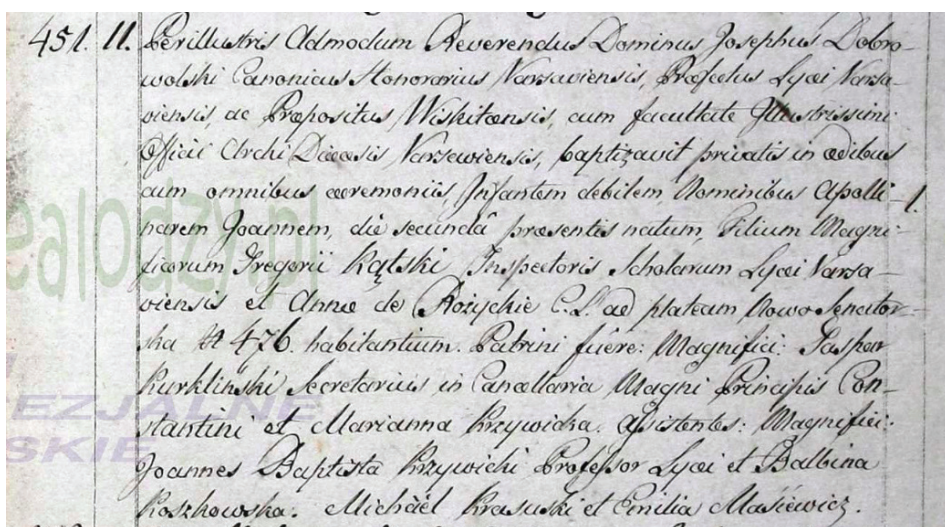
30 Zbiory po Władysławie Górskim, Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7866 IV, k. 23: Kącki Apolinary.

31 *Kurier Codzienny* 15 (1879) nr 143 z 30 VI, s. 1.

32 Ibid.

Wpis nr 451 pod datą 11 VII 1824 r. w księdze chrztów z l. 1822–29 parafii rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie zawiera następującą treść:

Per illustris Admodum Reverendus Dominus Josephus Dobrowolski Canonicus Honorarius Varsaviensis, Praefectus Lycei Varsaviensis ac Praepositus Wiskitansis cum facultate Illustrissimi Officii Archi Dioecesis Varsaviensis baptizavit privatis in aedibus cum omnibus caeremoniis Infantem debilem nominibus Apollinarem Joannem die secunda praesentis natum filium magnificorum Gregorii Kątski Inspectoris Scholarum Lycei Varsaviensis et Anna de Różyckie C[oniu]gum] L[egitimorum] ad plateam Nowosennatorska # 47b habitantium. Patrini fuere: Magnifici: Kasper Kurkliński Secretarius in Cancellaria Magni principis Constantini et Marianna Krzywicka. Assistentes: Magnifici: Joannes Baptista Krzywicki Professor Lycei et Balbina Roszkowska, Michael Krasuski et Emilia Markiewicz³³.

II. 1. Metryka chrztu Apolinarego Jana Kątskiego. Księgi metrykalne Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie, zespół 9233/D, sygn. 130, akt nr 451/1824.

33 Akt urodzenia i chrztu Apolinarego Jana Kątskiego, Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie, Księgi metrykalne Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie, zespół: 9233/D, sygn. 130, akt nr 451/1824. Dokument dostępny online: http://metryki.genealodzy.pl/metryka.php?ar=8&czs=9233d&sy=130&kt=3&plik=s_194-195.jpg#zoom=1&x=1759&y=932, dostęp 19 VI 2018 r.: „Wielce czcigodny wielcebnny Józef Dobrowolski honorowy kanonik warszawski, ksiądz prefekt Liceum Warszawskiego i prepozyt Kościoła Wizytek, na mocy prawa nadanego przez czcigodny urząd Archidiecezji Warszawskiej ochrzcił w mieszkaniu/domu prywatnym z zachowaniem całego rytuału wzięte dziecko imionami Apollinary Jan, w drugim dniu bieżącego [miesiąca] narodzone, syna wielmożnych państwa Grzegorza Kątskiego, inspektora szkół Liceum Warszawskiego i Anny z Różyckich, prawnych małżonków, zamieszkałych przy ulicy Nowosennatorskiej nr 47b. Rodzicami chrzestnymi byli: Wielmożni: Kasper Kurkliński, sekretarz w kancelarii Wielkiego Księcia Konstantego i Marianna Krzywicka. Świadkowie: Wielmożni: Jan Chrzciciel Krzywicki, profesor Liceum i Balbina Roszkowska, Michał Krasuski i Emilia Markiewicz” (przełd. Inga Grzeszczak).

Metryka chrztu Apolinarego Jana Kątskiego stanowi istotne źródło do badań nad jego biografią. Dokument jednoznacznie określa zarówno datę – 2 VII 1824 r. – jak i miejsce urodzenia polskiego skrzypka – Warszawę. Podaje także niefunkcjonujące w literaturze drugie imię wirtuoza – Jan. Wskazuje nadto adres zamieszkania rodziny Kątskich w tym czasie – ulicę Nowosenatorską (obecnie ulica Moliera), numer 47b, pod którym w 1824 r. znajdował się Dom Jarmarczny, zwany również Domem pod Kolumnami³⁴. Z dokumentu wyłaniają się osoby rodziców chrzestnych Kątskiego – Marianny Krzywickiej, najprawdopodobniej żony lub siostry profesora w Liceum Warszawskim, Jana Chrzyciela Krzywickiego, oraz Kaspera Kurklińskiego, sekretarza w kancelarii Wielkiego Księcia Konstantego. Poznajemy również nazwiska świadków, którzy stawili się na chrzcie, by potwierdzić autentyczność wydarzenia. Byli to wspomniany Jan Chrzyciel Krzywicki i Balbina Roszkowska oraz Michał Krasuski i Emilia Markiewicz.

Wiadomo, że w XIX w. ze względu na niebezpieczeństwo śmierci noworodka chrzty odbywały się niemalże natychmiast po jego narodzinach – jeszcze w tym samym dniu lub nazajutrz³⁵. Biorąc pod uwagę fakt, iż Apolinary urodził się jako słabe dziecko – „infans debilis”, prawie za pewne należy przyjąć, że chrzest odbył się w domu rodzinnym, tuż po jego przyjściu na świat³⁶. Wątpli, niepozorna aparycja towarzyszyła Kątskiemu przez lata. Wiadomo, że był on niedużego wzrostu i dość kruchej budowy. Prawdopodobnie cechy wyglądu fizycznego skrzypka sprawiały, że nietrudno było uwierzyć w jego młodszy niż w rzeczywistości wiek. Nic więc dziwnego, że wątpli pięciolatek mógł być uznany za trzylatka, a czternastoletni młodzieniec mógł uchodzić za jedenastoletnie dziecko. Stąd też zapewne duża swoboda Grzegorza Kątskiego w określaniu wieku syna. Sam Apolinary najprawdopodobniej podtrzymywał twierdzenia ojca, o czym świadczą pisane pod okiem skrzypka jego biografie autorstwa Dupuya i Kirkora, a także napis widniejący na płycie nagrobnej oraz akt zgonu, wyraźnie wskazujące na rok 1826.

Na podstawie nieznaney dotąd metryki chrztu Apolinarego Kątskiego należy jednoznacznie przyjąć, że późniejszy wirtuoz skrzypiec urodził się 2 VII 1824 r. w Warszawie i datę tę skorygować – w miarę możliwości – w dotychczas opublikowanych materiałach.

34 W 1825 r., tuż po rozebraniu Marywilu – kompleksu usługowo-hotelowego – przed budynkiem Domu Jarmarcznego powstała przestrzeń przeznaczona na plac publiczny, późniejszy pl. Aleksandrowski (Marywilski). Budynek został natomiast włączony jako wschodnie skrzydło w projektowany gmach Teatru Narodowego (Wielkiego), zob.: *Korpus Inżynierów Wojskowych, Plan Warszawy 1825, Plan Miasta Stołecznego Warszawy, Wymierzony przez Officerów Korpusu Inżynierów w latach 1818 i 1819 i litografowany przez tychże roku 1822*, broszura *Obiekty oznaczone na Planie Miasta Stołecznego Warszawy Wymierzonym przez Officerów Korpusu Inżynierów*, red. Henryk Bartoszewicz, Paweł E. Weszpiński, Warszawa 2018, s. 5.

35 Martyna Jarosińska, *O metrykach*, <http://www.andreovia.pl/publikacje/genealogia/item/148-o-metrykach>, dostęp 30 X 2018.

36 Wpis do księgi chrztów mógł zostać lub został dodany później – 11 VII 1824 roku.

CONCERNING APOLINARY KĄTSKI'S DATE OF BIRTH – NEW SOURCES

It is frequently difficult to establish the date and place of birth of artists from the past. In the case of Apolinary Kątski – a 19th-century Polish virtuoso violinist, pupil of Niccolò Paganini and founder-director of the Warsaw Music Institute – his birth date has also remained unknown until recently. For many years, several possible dates and places were quoted in the literature of the subject. Researchers pointed to three cities in the territory of Poland under the Partitions: Cracow, Poznań or Warsaw, while the date was given variously as 26th June 1825 / 1826, 2nd July 1825 / 1826 or 23rd October 1825 / 1826. These claims were not supported by any sources from the period. The present paper presents the story of the eventually successful search for Apolinary Kątski's birth certificate.

Translated by Tomasz Zymer

Słowa kluczowe / keywords: Apolinary Kątski, data urodzenia / date of birth, metryka chrztu / baptismal certificate, wirtuoz / virtuoso, skrzypek / violinist, historia muzyki XIX w. / history of 19th century music

Ewa Chamczyk, doktorantka w Instytucie Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zainteresowania badawcze dotyczą muzyki skrzypcowej, zwłaszcza sylwetek wirtuozów oraz sytuacji społeczno-kulturalnej ośrodków muzycznych XIX stulecia (praca dyplomowa nt. *Kariera wirtuozowska Apolinarego Kątskiego (1829–1861) w świetle doniesień prasowych*). Obecnie pracuje nad przygotowaniem monografii poświęconej życiu i twórczości Kątskiego. Zawodowo związana z Narodowym Instytutem Fryderyka Chopina.
echamczyk@nifc.pl

Nowy tom „Monumenta Musicae in Polonia”

Józef Elsner, Msze op. 26, 35, 42, 62, 75 / Masses Opp. 26, 35, 42, 62, 75
nydała / edited by Jadwiga Jasińska

www.ispan.pl
isnydawnictwo@ispan.pl
